

Sygn. akt V CSK 81/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 listopada 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Kazimierz Zawada (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

SSN Hubert Wrzeszcz

Protokolant Piotr Malczewski

w sprawie z powództwa Gminy W.

przeciwko "K." Spółce z o.o. w H.

o zaniechanie czynów nieuczciwej konkurencji i ochronę dóbr osobistych,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 16 listopada 2017 r.,

skarg kasacyjnych: Prokuratora Regionalnego w W.

i strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 31 sierpnia 2016 r., sygn. akt I ACa (...),

1) oddala skargi kasacyjne,

**2) zasądza od strony powodowej na rzecz strony pozwanej
kwotę 360 (trzysta sześćdziesiąt) zł tytułem zwrotu kosztów
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 30 listopada 2015 r. nakazał pozwanym,
Agencji Reklamowo-Marketingowej „E.” sp. o.o. w K., M. M. i K. sp. z o.o. w H.,

zaniechania w działalności gospodarczej, polegającej na prowadzeniu klubów nocnych „G.” w W. (obecnie „P.” przy ul. R. i „P.” przy u. R. 29), następujących praktyk, naruszających dobra osobiste Gminy W. w postaci dobrego imienia (renomy) i wiarygodności wizerunku:

1) namawiania przechodniów do korzystania z usług klubów przy ul. R. i R. 29,

2) stałej sprzedaży alkoholu bez wymaganych prawem decyzji zezwalających na sprzedaż oraz postępowania się cofniętymi decyzjami zezwalającymi na sprzedaż,

3) zmiany nazw klubów „G.” na „P.” przy ul. R. i „P.” przy u. R. 29 bez wyraźnej informacji o tym przy jednoczesnej informacji o zakończeniu działalności klubów „G.”,

4) sprzedaży napojów, alkoholi i napojów alkoholowych za cenę rażąco zawyżoną.

W pozostałym zakresie, obejmującym żądania oparte na przepisach o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, powództwo Gminy W. zostało oddalone; Sąd Okręgowy oddalił też wniosek pozwanej spółki K. o nakazanie Gminie W. złożenia oświadczenia na podstawie art. 22 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (jedn. tekst: Dz.U. 2003.153.1503 ze zm.).

Wydany wyrok w stosunku do Agencji Reklamowo-Marketingowej „E.” i M. M. był wyrokiem zaocznym.

Sąd Okręgowy ustalił, że powodowa gmina prowadzi działalność w różnych obszarach w zakresie określonym ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (jedn. tekst: Dz.U.2017.1875).

W dniu 10 kwietnia 2014 r. Rada Miejska W.ia podjęła uchwałę o utworzeniu parku kulturowego „S.”. Uchwała ta zakazuje organizowania na obszarze utworzonego parku kulturowego działań służących reklamie, w tym stosowania oświetlonych lub podświetlonych szyldów, kasetonów, neonów, odnoszących się do sklepów z artykułami o charakterze erotycznym i lokali o podobnym profilu działalności.

Z wyborem W. na Europejską Stolicę Kultury (...) nastąpiła intensyfikacja działalności Gminy W. w zakresie organizacji i prowadzenia festiwali, koncertów, konferencji i innych przedsięwzięć artystyczno-kulturalnych, skupiających uwagę mieszkańców i turystów z całego świata.

Pozwani prowadzą działalność gospodarczą polegającą na zarządzaniu siecią klubów G. Wcześniej kluby te były prowadzone pod marką C., a obecnie funkcjonują pod innymi nazwami. Dwa takie kluby znajdują się w W.: „P.” przy ul. R. i „P.” przy ul. R. 29. Nikt z pozwanych nie miał zezwolenia Gminy W. na stałą sprzedaż alkoholu w tych klubach. Podczas kontroli lokali przez właściwe służby pracownicy okazywali zezwolenia nieaktualne wydane pozwany, dotyczące innych lokali lub imprez cateringowych albo przyjęć zamkniętych - a do klubów w W. mogli wchodzić wszyscy, nawet wtedy, gdy na drzwiach wejściowych była informacja o imprezie zamkniętej. Ceny sprzedawanych stale w tych klubach alkoholi były rażąco wygórowane. Działalność klubów reklamowały tzw. „promotorki”: młode kobiety z charakterystycznymi parasolkami, zaczepiające na obszarze Rynku i przyległych do niego ulic mężczyzn, także w obecności towarzyszących im osób (dzieci, żon, partnerek), w sposób nachalny i nieustępliwy, mimo negatywnych reakcji zaczepianych i ostrzeżeń ze strony funkcjonariuszy straży miejskiej. Urząd Miasta otrzymywał w reakcji na działalność klubów anonimowe skargi osób prowadzących inne lokale (restauracje, puby). W nocy z 21 na 22 września 2014 r. w klubie przy ul. R. doszło do pobicia ze skutkiem śmiertelnym klienta przez ochroniarza.

W ocenie Sądu Okręgowego, dokonane ustalenia faktyczne uzasadniały udzielenie Gminie W. na podstawie art. 23 i 24 w związku z art. 43 k.c. żądanej przez nią ochrony w zakresie odnoszącym się do naruszenia przez pozwanych jej dóbr osobistych w postaci dobrego imienia (renomy) i wiarygodności wizerunku. Stwierdzone różne, bezprawne - w szczególności naruszające przepisy dotyczące sprzedaży alkoholu oraz godzące w dobre obyczaje - działania podejmowane przez pozwanych wytwarzają, zdaniem Sądu Okręgowego, w odczuciu społecznym jednoznacznie negatywne postrzeganie Gminy W. Nie tylko utrudniają starania o utrzymanie i kreowanie wizerunku Gminy W. jako metropolii kulturalnej, turystycznej, bezpiecznej i przyjaznej dla ogółu swoich mieszkańców i turystów z całego świata,

ale też podważają jej wiarygodność i zaufanie do niej jako jednostki samorządu, która ma obowiązek zapewnić na swym obszarze bezpieczeństwo i możliwość realizacji potrzeb kulturalnych oraz rozrywkowych w granicach wyznaczonych przez prawo i ogólnie akceptowane w społeczeństwie obyczaje i zasady postępowania.

Wyrok Sądu Okręgowego zaskarżyła tylko spółka K. Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 31 sierpnia 2016 r. uwzględnił jej apelację; zmienił zaskarżony wyrok i oddalił powództwo.

Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego, ale nie zaakceptował leżącej u podstaw zaskarżonego wyroku oceny prawnej żądania pozwu w zakresie dotyczącym ochrony dóbr osobistych strony powodowej. Według Sądu Apelacyjnego, z dwóch dóbr osobistych, wskazanych przez Sąd Okręgowy w zaskarżonym wyroku, stronie powodowej jako osobie prawnej przysługuje tylko dobre imię (renoma). Lecz choć dobro to stronie powodowej przysługuje, to działania skarżącej, objęte stanem fatycznym sprawy - prowadzenie klubów z tańcem erotycznym i drogimi alkoholami, stała sprzedaż alkoholu, po bardzo wysokich cenach, i z naruszeniem reglamentujących ją przepisów, zmiana nazw klubów, zachęcanie przechodniów do korzystania z usług klubów przez „promotorki” używające rekwizytów w postaci parasolek - nie naruszają tego dobra, a nawet nie mają z nim żadnego związku. Jeżeli zaś niektóre z tych działań naruszają prawo, to nie w zakresie chroniącym to dobro.

Wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżyli: strona powodowa i Prokurator Regionalny w W. Strona powodowa przytoczyła jako podstawy kasacyjne naruszenie (poprawnie ujmując) art. 23 w związku z 43 k.c. oraz naruszenie art. 328 § 2 i art. 382 k.p.c., a Prokurator Regionalny - naruszenie art. 24 w związku z art. 43 k.c. oraz naruszenie art. 6 w związku z art. 24 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Naruszenie przez sąd drugiej instancji art. 328 § 2 w związku z 391 § 1 k.p.c. może stanowić podstawę kasacyjną tylko wtedy, gdy uzasadnienie zaskarżonego skargą kasacyjną orzeczenia sądu drugiej instancji jest dotknięte takimi wadami, które uniemożliwiają przeprowadzenie kontroli kasacyjnej. Kontrola kasacyjna zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 31 sierpnia 2016 r. nie napotyka

jednak przeszkód, dlatego podniesiony przez stronę powodową zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. jest niewątpliwie chybiony.

Nie doszło też niewątpliwie do zarzucanego przez stronę powodową naruszenia art. 382 k.p.c.

Sąd Odwoławczy jest sądem merytorycznym i rozpoznaje sprawę na nowo w granicach zaskarżenia; samodzielnie ustala stan faktyczny i samodzielnie dokonuje jego oceny prawnej. Stan faktyczny ustala na podstawie materiału zebranego w sprawie przed sądem pierwszej instancji i sądem odwoławczym. Nie zawsze jednak musi prowadzić postępowanie dowodowe. Nie w każdym bowiem przypadku jest to konieczne. Gdy nie jest konieczne, ustalenie stanu faktycznego sprawy może zatem oprzeć jedynie na materiale zebranym w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji. Może to uczynić także przez samą akceptację ustaleń faktycznych dokonanych przez sąd pierwszej instancji (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2016 r., V CSK 581/15, i cytowane w nim orzecznictwo).

W sprawie Sąd Apelacyjny nie prowadził postępowania dowodowego. Przyjął w całości za własne ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego. Stan faktyczny sprawy ustalony przez Sąd Apelacyjny jest więc taki sam, jak nienasuwający zastrzeżeń strony powodowej stan faktyczny ustalony przez Sąd Okręgowy. Wyrok Sądu Apelacyjnego różni się od wyroku Sądu Okręgowy tylko odmienną oceną prawną żądania pozwu, zgodnie zaś z utrwaloną linią orzecznictwa Sądu Najwyższego do naruszenia art. 382 k.p.c. może dojść jedynie w razie dokonania przez sąd odwoławczy odmiennych niż sąd pierwszej instancji ustaleń faktycznych, opartych na części tylko materiału zebranego w sprawie przed sądem pierwszej lub drugiej instancji (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2008 r., I CSK 338/07 i cytowane w nim orzecznictwo).

Z przytoczonych przez skarżących podstaw kasacyjnych zasadnicze znaczenie mają zarzuty naruszenia art. 23, 24 i 43 k.c.

Artykuł 23 k.c. wymienia dobra osobiste człowieka: zdrowie, wolność, cześć, swobodę sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnicę korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukową, artystyczną, wynalazczą

i racjonalizatorską. Nie jest to wyczerpujące wyliczenie dóbr osobistych człowieka. U podstaw tego przepisu leży założenie o możliwości ujawnienia się w praktyce życia społecznego jeszcze innych dóbr osobistych człowieka.

Według przeważającego poglądu, dobra osobiste człowieka to, ujmując najogólniej, społecznie uznane wartości niemajątkowe związane z osobowością człowieka, jego integralnością fizyczną i psychiczną. Są one chronione za pomocą środków wskazanych w art. 24 k.c. Dobrom tym odpowiadają prawa podmiotowe bezwzględne, z których wynikają roszczenia o charakterze zakazowym. Ochronie dóbr osobistych człowieka służą także inne jeszcze roszczenia.

Zgodnie z art. 43 k.c., przepisy o ochronie dóbr osobistych osób fizycznych stosuje się odpowiednio do osób prawnych.

Przez dobra osobiste osoby prawnej rozumie się wartości niemajątkowe związane z wyodrębnieniem osoby prawnej i jej działaniem w zakresie swych zadań; niekiedy dodaje się, że chodzi tu o wartości umożliwiające prawidłowe funkcjonowanie osoby prawnej w zakresie jej zadań (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 1986 r., II CR 295/86, 14 maja 2009 r., I CSK 440/08, i 22 stycznia 2015 r., I CSK 16/14). W przypadku gminy będzie to cała obszerna sfera zadań wyznaczonych przez ustawę o samorządzie gminnym: zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych, urbanistyka, komunikacja, opieka zdrowotna, handel, oświata, kultura, rozrywka, turystyka; zaspokajanie szerokich potrzeb wspólnoty mieszkańców gminy (art. 6-9 ustawy o samorządzie gminnym).

Ze względu na zasadnicze różnice zachodzące między osobami prawnymi a osobami fizycznymi tylko niektóre dobra osobiste przysługujące osobom fizycznym mają swoje odpowiedniki w postaci dóbr osobistych przysługujących osobom prawnym. Uznaje się powszechnie, że odpowiednikiem dobra osobistego człowieka w postaci czci w aspekcie dobrego imienia (dobrej sławy, reputacji) jest dobre imię (dobra sława, reputacja, renoma) osoby prawnej.

Dobre imię osoby fizycznej, to mówiąc najogólniej, opinia, jaką o danej osobie fizycznej mają inni; do naruszenia tego dobra osobistego dochodzi przez pomówienie danej osoby fizycznej o takie postępowanie lub o takie właściwości, które mogą ją poniżyć w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania

potrzebnego do zajmowania określonego stanowiska lub do wykonywania określonego zawodu bądź prowadzenia określonej działalności (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2014 r., V CSK 361/13).

Podobnie dobre imię osoby prawnej, to opinia, jaką dana osoba prawna ma w społeczeństwie ze względu na prowadzoną działalność w zakresie swych zadań; do naruszenia tego dobra osobistego dochodzi przez przypisanie danej osobie prawnej niewłaściwego działania, mogącego spowodować utratę do niej zaufania potrzebnego do prawidłowego jej funkcjonowania w zakresie swych zadań (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2006 r., I CSK 169/06, i 11 sierpnia 2016 r., I CSK 419/15).

Za synonim tak rozumianego „dobrego imienia” („reputacji”, „renomy”) osoby prawnej można uznać słowo „wizerunek” („wiarygodny wizerunek”) osoby prawnej. Nie ma natomiast podstaw do wyodrębnienia - tak jak tego chcą skarżący - odrębnego w stosunku do dobrego imienia osoby prawnej, dobra osobistego w postaci wizerunku lub wiarygodnego wizerunku osoby prawnej. Dobro osobiste w postaci wizerunku, o jakim mowa w art. 23 k.c. i art. 81 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (jedn. tekst: Dz.U.2017.880), to podobizna człowieka na obrazie, fotografii lub utrwalona w inny sposób. Takie dobro osobiste przysługuje tylko człowiekowi i nie ma swojego odpowiednika w postaci dobra przysługującego osobie prawnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2009 r., III CSK 39/09).

Gminie W. przysługuje zatem - tak jak przyjął Sąd Apelacyjny - dobro osobiste w postaci dobrego imienia, reputacji, renomy, nie przysługuje natomiast, odrębne w stosunku do niego, dobro osobiste w postaci wizerunku lub wiarygodnego wizerunku. Wiarygodny wizerunek osoby prawnej - jeżeli używać takiego terminu - jest tym samym, co dobre imię, reputacja, renoma osoby prawnej.

Trafnie Sąd Apelacyjny przyjął, że działania pozwanej spółki, wskazane w pozwie Gminy W., nie stanowiły naruszenia dobra osobistego Gminy w postaci dobrego imienia.

Do naruszenia dobrego imienia zarówno osoby fizycznej, jak i osoby prawnej, dochodzi, co do zasady, przez wypowiedzi, pisemne lub ustne, albo przez obrazy,

rozpowszechniane w jakikolwiek sposób. Zdaniem natomiast skarżących - co zaakceptował Sąd Okręgowy - do naruszenia dobrego imienia Gminy doszło przez różne, wskazane w pozwie, zachowania natury faktycznej związane z działalnością w W. klubów pozwanej spółki; przez wymowę tych zachowań - wywoływanie przez nie w odbiorze społecznym, w kraju i zagranicą, negatywnego obrazu Gminy W., odbiegającego od obrazu utrwalonego już i kształtowanego na bieżąco przez wielorakie inicjatywy kulturalne i gospodarcze władz i społeczności Gminy.

Ze stanowiskiem tym nie można się zgodzić. Żadne z działań pozwanej spółki, na które powołała się w pozwie Gmina, nie jest - jak wynika z dokonanych w sprawie ustaleń - intencjonalnie skierowane na wyrażenie jakichkolwiek twierdzeń lub opinii odnoszących się do Gminy miasta W.; do sfery stosunków wchodzących w zakres jej zadań. Pozwana spółka podejmuje te działania tylko i wyłącznie dlatego, że uważa, iż mieszczą się one w ramach dozwolonej działalności gospodarczej, którą chce prowadzić, a to czy działania te są zgodne z prawem, czy też naruszają przepisy normujące prowadzenie działalności gospodarczej, przepisy mające na celu przeciwdziałanie alkoholizmowi, przepisy prawa wykroczeń lub przepisy prawa karnego, podlega ocenie organów właściwych do orzekania w sprawach naruszeń tych przepisów. Jeżeli zaś działalność pozwanej spółki związana z prowadzonymi przez nią klubami w W. narusza w pewnych obszarach niektóre z tych przepisów i mimo to jest kontynuowana, to negatywne oceny o nieefektywności Gminy w przeciwdziałaniu takiej działalności mogą być uzasadnione, w odpowiednim stopniu do jej zaniechań w tym względzie. W każdym razie właściwym środkiem przeciwdziałania prowadzeniu działalności gospodarczej z naruszeniem tych przepisów nie jest powództwo o ochronę dóbr osobistych Gminy, gdyż do naruszenia tych dóbr Gminy wskutek takiej działalności nie dochodzi, lecz efektywne egzekwowanie wskazanych przepisów za pomocą środków publicznoprawnych przez powołane do tego organy.

W tym kontekście nie mogło też dojść do naruszenia art. 6 k.c., ponieważ podniesiona w skardze kasacyjnej kwestia ciężaru dowodu związana ze stosowaniem art. 24 w związku z art. 43 k.c. była w sprawie bezprzedmiotowa.

Próba zastosowania przepisów o ochronie dóbr osobistych w stanie faktycznym rozpoznawanej sprawy wpisywała się w niezastługującą na akceptację i mogącą niepokoić tendencję do rozszerzania zastosowania tych przepisów na obszary, w których w rzeczywistości nie dochodzi do naruszenia dóbr osobistych i w których chce się uczynić z tych przepisów instrument realizacji celów, do których osiągnięcia one się nie nadają (z orzecznictwa Sądu Najwyższego odnoszącego się do spraw będących wyrazem tej tendencji zob. np. wyroki z dnia 5 kwietnia 2013 r., III CSK 198/12, 24 września 2015 r., V CSK 741/14, i 29 października 2015 r., I CSK 896/14).

Z przedstawionych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił obie skargi kasacyjne, a o kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnął zgodnie z art. 98 w związku z art. 108 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. oraz § 8 ust. 1 pkt 2 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. 2015.1800).

jw

r.g.